

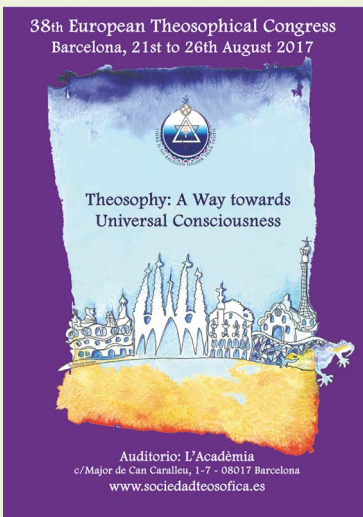

Theosofie, een weg naar universeel bewustzijn **Els Rijneker**

Els Rijneker, voormalig voorzitter van de TVN, werkt in diverse besturen voor de Theosophical Society (Adyar) en is hoofdredacteur van *Theosofia*.

Dit artikel is een bewerking van haar woorden op het 38e Europese Theosofische Congres in Barcelona, 24 augustus 2017.

De titel van dit congres, *Theosophy: A Way towards Universal Consciousness*, is prikkelend door de woordkeuze, en opent mogelijkheden voor inkeer en meditatie.

Wat is 'theosofie'?

Hoe kunnen we theosofie in slechts enkele woorden uitleggen aan een voorbijganger, of in de korte tijd dat we bijvoorbeeld samen met anderen in een lift staan?

- Het feit dat alles en iedereen onderling met elkaar is verbonden?
- Liefde en broederschap?
- Het doel van menselijke vervolmaking dat we in alle religies terugvinden?
- De werkwijze van vergelijkende studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap?
- Eeuwige wijsheid?

Om het ons makkelijker te maken kunnen we ook gewoon lezen wat op bladzijde vier van elke

Theosofia staat: *Theosofie is de belichaming van waarheden die aan de basis liggen van elke religie en waarop geen enkele godsdienst het alleenrecht kan doen gelden. Theosofie biedt een filosofie die het leven begrijpelijk maakt en die laat zien dat de evolutie geleid wordt door rechtvaardigheid en liefde. Zij geeft de dood haar juiste plek, als een steeds terugkerende gebeurtenis die de poort opent naar een voller en stralender bestaan in een leven dat geen einde heeft. Voor zover ik begrijp verwijzen de woorden 'die de poort opent naar een voller en stralender bestaan' naar ons uiterste potentieel, namelijk het ontwikkelen van de hogere mentale vermogens, 'de vermogens die in de mens latent aanwezig zijn' (het derde doeleinde van de TS).*

Wat is 'een weg'?

Er lijkt geen specifieke methode of weg te zijn naar dat 'stralender bestaan': vele wegen leiden naar Rome (of in dit geval naar het EFTS-congres in Barcelona). Menselijk als we zijn, kunnen we alleen starten op het punt waar we staan, hier en nu, en dat is precies de bedoeling. Omdat we allemaal verschillen in leeftijd, culturele achtergronden, manieren waarop we zijn opgevoed en opgeleid, met onze gezinssituaties en persoonlijke gevoeligheden, om al die redenen is de weg noodzakelijkerwijs verschillend voor iedereen, dus de term 'een weg naar universeel bewustzijn' is hier helemaal correct. Iedereen kan dus alleen maar zelf zijn of haar pad bewandelen en zijn eigen uitdagingen aangaan, en dat is een zegening, want anders zou het leven wel heel uniform en saai worden!

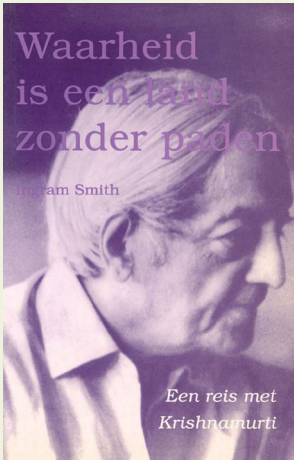
Hier volgen drie voorbeelden van een weg. Let wel: de woorden 'a way' uit de titel van het congres kunnen geïnterpreteerd worden als 'een weg', maar ook als 'een manier'.

*Er is een weg, steil en doornig, bezet met
gevaaren van allerlei aard, maar toch een weg,
en hij leidt naar het Hart van het Heelal.
Ik kan u zeggen, hoe gij Hen vinden kunt,
die u de geheime doorgang zullen tonen,
welke alleen naar binnen leidt en achter de
nieuweling voor altijd sluit.
Er bestaat geen gevaar,
dat onversaagde moed niet overwinnen kan.
Er bestaat geen beproeving, waar vlekkeloze
reinheid niet doorheen kan komen.
Er is geen moeilijkheid, welke een krachtig
denkvermogen niet te boven komen kan.
Voor wie overwinnend omhoog gaan
is er een beloning boven woorden:
het vermogen om de mensheid
tot zegen te zijn en te redden.
Voor hen die tekortschieten zijn er
andere levens waarin het slagen kan komen.*

Deze tekst is toegeschreven aan één van de oprichters van The Theosophical Society, H.P. Blavatsky, en staat in de *Collected Writings XIII*, bladzijde 219. De Nederlandse vertaling komt uit het boek *De Ware H.P. Blavatsky* door W. Kingsland.

Ten tweede kunnen we bij 'een weg, een manier' zeker ook denken aan de beschrijvingen uit één van de basisteksten uit het hindoeïsme, de *Bhagavad Gita* waar benaderingen voor groei worden beschreven in de verschillende vormen van yoga: de weg van goed handelen (karma yoga), de weg van wijsheid (jnana yoga), de weg van toewijding (bhakti yoga) en de koninklijke yoga (raja yoga). Raja yoga omschrijft het totaal waarbij 'afzien van de vruchten van handeling' wordt gecombineerd met het uitvoeren van plichten, met een balans van de drie kwaliteiten of guna's (tamas, raja en sattva).

Ten derde is een verwijzing naar J. Krishnamurti (JK) hier zeker op zijn plaats. Voor mensen die qua spiritualiteit zo ver zijn als hij zou de mogelijkheid bestaan om direct met de hogere aspecten van bewustzijn in contact te staan. Voor hen zijn de beroemde woorden van JK waar: *Truth is a Pathless Land*, of *Waarheid is een land zonder paden*.

Wat is bewustzijn, en wat wordt bedoeld met ‘universeel bewustzijn’?

De Engelse term voor bewustzijn, consciousness, bestaat uit de woorddelen ‘con’ en ‘scio’, wat je zou kunnen vertalen als ‘met’ en ‘onderscheiden, weten’. Volgens de 7e editie van de *Oxford Advanced Learner’s Dictionary* is bewustzijn:

1. De staat waarin je je zintuigen en denkvermogen kunt gebruiken om te begrijpen wat er gebeurt
2. De staat waarin je bewust bent.

Laten we, voordat we de diverse vormen van bewustzijn bekijken, eerst de zogenaamde ‘natuurrijken’ belichten. Theosofie veronderstelt dat in alles leven aanwezig is. Er is geen dode materie omdat ieder atoom een levende, trillende kern heeft, het *verborgen leven, trillend in elk atoom*, het mysterie van het leven in pure essentie. Dat leven zou men kunnen aanduiden als bewustzijn. De manieren waarop dit bewustzijn zich kan uitdrukken is beperkt door het natuurrijk waarin het zich beweegt. Mineralen en stenen kunnen zich niet uit zichzelf verplaatsen (en worden soms verondersteld de puurste mate van spiritualiteit in zich te dragen); planten kunnen naar het licht groeien, bloeien, zaden voortbrengen en zichzelf verspreiden; dieren hebben een zenuwstelsel, kunnen zichzelf voortbewegen en instinctmatig denken. In het menselijke stadium bestaat de mogelijkheid om niet alleen door instincten te worden aangedreven en over concrete zaken te denken, maar ook over abstracties als goed en fout, schoonheid en kunst. De mens kan peinen over zaken als *Wie ben ik? Waarom ben ik hier? Wat wil ik met de rest van mijn leven doen?* De mens heeft het potentieel om te reiken naar de geestelijke, mystieke niveaus van eenwording met het Ene Leven, met het goddelijke.

bewustzijnsniveau	Sanskriet term	
universele geest	atma	individualiteit of innerlijk Zelf
overgankelijk, spiritueel	buddhi	
hoger mentaal	arupa manas	
lager mentaal	rupa manas	persoonlijkheid of uiterlijk zelf
emotioneel lichaam	kama	
fysiek:		
* etherisch dubbel	linga sarira	
* stoffelijk lichaam	sthula sarira	

Als illustratie van de bewustzijnsgebieden volgt hier figuur 3.1 uit *The Process of Self-Transformation* door Vicente Hao Chin Jr. dat binnenkort in een Nederlandse vertaling zal verschijnen bij de uitgeverij van de TVN, de UTVN (zie de advertentie op bladzijde 164 van dit nummer).

Hier is zichtbaar dat menselijk bewustzijn zich op meerdere gebieden kan bevinden: op de lichamelijke, op de emotionele, op de lagere en hogere mentale gebieden, op de transcendente of spirituele gebieden, en op het geestelijke gebied. We zien de naar beneden gerichte driehoek van de persoonlijkheid van het uiterlijke zelf, en de naar boven gerichte driehoek van de individualiteit. De scheidslijn ligt precies tussen het lagere en hogere mentale gebied: hier ligt onze mogelijkheid voor werkelijke groei. Het Latijnse woord 'mens' betekent denkvermogen, wat precies verwijst naar die mogelijke kentering middels het denken die het menselijk stadium ons biedt. De grote uitdaging hierbij is onderscheidingsvermogen: we zouden kunnen leren ontdekken wanneer we onder invloed staan van de wensen van het lichaam en de impulsen van gevoelens, emoties en gedachten, of wanneer we geïnspireerd worden vanuit de onpersoonlijke niveaus van het innerlijke zelf. Op de hogere niveaus is de lagere persoonlijkheid niet langer aan zet, maar reiken we uit naar het universele. In dit verband is het opvallend dat 'atma', of geest, geen deel uitmaakt van de menselijke samenstelling, omdat het geestelijke alle persoonlijke niveaus overstijgt. Hier spreken we over universeel bewustzijn, en de mensheid is voorbestemd om tot dat bewustzijn te transcenderen. Het sleutelwoord voor ons, gewone mensen, is daadwerkelijk 'viveka', of onderscheidingsvermogen, van de motieven die ons voortdrijven. Zijn deze egoïstisch van aard, dus voor mijn lichaam, mijn welbevinden, mijn familie, mijn vrienden, mijn huisdieren, mijn school, mijn werk, mijn stad, mijn volk, mijn land? Hoe nobel dit ook bedoeld moge zijn, dat is namelijk nog steeds ik-gericht. Kunnen we ons echter richten op het welbevinden van iedereen, van mens en dier, de natuur, de kosmos, of dit nu in ons persoonlijk voor- of nadeel uitwerkt? Pas als we ons werkelijk bewust zijn van onze lichamelijke en emotionele gevoelens in situaties, pas als we een helder zicht hebben op universele waarden van wat mooi, goed en waar is, pas dan kunnen we werkelijk bewuste beslissingen over onze daden nemen, zonder mee te bewegen op de soms zo heftige golfbewegingen van het dagelijks leven. Laten we ons bewust worden van de enorme vrijheid tot groei die ons in dit menselijk stadium in de schoot geworpen lijkt te zijn.

Hoe bereiken we dat universele bewustzijn?

Als leden van de TS onderzoeken we wat achter het gemanifesteerde ligt, *satyān nāsti paro dharmah*, ook wel vertaald als 'geen godsdienst boven waarheid' of: 'geen dharma hoger dan waarheid'. Stukje bij beetje gaan we steeds meer begrijpen, en daar zullen we waarschijnlijk vele levens voor nodig hebben. Eerst zijn het misschien enkelingen, maar uiteindelijk zullen we als mensheid gezamenlijk transcenderen tot de onpersoonlijke, universele niveaus. Misschien is dat wat Mabel Collins bedoelde met *Je zult het licht binnengaan, maar je zult nooit de vlam aanraken* (uit: *Drie Wegen, één Pad*, UTVN, bladzijde 163). Op de universele gebieden is namelijk geen sprake meer van 'ik' of 'jij'.

Na al onze studies en gesprekken met elkaar is er maar één ding om te doen, en dat is te leven wat we hebben begrepen. Hoe we dat kunnen doen? Dagelijks oprecht onze handelingen, gedachten en emoties bekijken: moedig zelfonderzoek, zonder waardeoordeel onder ogen zien wanneer we vanuit persoonlijke motieven werkten, en daar lering uit trekken. We krijgen keer op keer herkansingen om het onrecht dat we anderen aandeden te corrigeren en onze vergissingen recht te zetten, om

het goede te doen. Laten we wakker zijn, oplettend en bewust, laten we samen delen, gelukkig leven, warm en liefdevol voor elkaar, zoals de zon zonder aanzien des persoons eenvoudigweg voor iedereen schijnt. Gewoon ons uiterste best doen, niets meer en niets minder, dat is alles. Het gegeven dat we op het universele niveau één zijn houdt in dat elke stap voorwaarts die gezet wordt, ook al is dat door één persoon, een enorme bijdrage levert voor het omhoogtillen van de hele mensheid. Midden tussen al onze persoonlijke beproeving en worsteling zou vriendschap, broederschap, samenwerking en universele liefde ons motto kunnen zijn; is dat niet troostrijk? Onze vorige International President Radha Burnier zei het zo duidelijk: *There is no other way to go.*

In *DE GULDEN TREDEN* gaf H.P. Blavatsky ons heldere en specifieke aanwijzingen hoe we kunnen leven wat we hebben begrepen en hoe we naar de handen van onze broeders kunnen reiken. Zij toonde ons 'een weg naar universeel bewustzijn'...

*Een vlekkeloos leven; een open denkvermogen, een rein hart; een vurig verstand;
een ongesluierd geestelijk inzicht; een broederlijk gevoel voor onze medeleerling;
bereidwilligheid om raad en lering te geven en te ontvangen;
een loyaal gevoel van plicht tegenover de Leraar;
het gewillig gehoorgeven aan de eisen van Waarheid
wanneer wij eenmaal ons vertrouwen in die Waarheid geplaatst hebben
en geloven dat de Leraar in het bezit daarvan is;
een moedig verdragen van persoonlijk onrecht;
een dapper opkomen voor onze beginselen;
een onverschrokken verdediging van hen die onrechtvaardig
worden aangevallen en een waakzaam oog voortdurend gericht
op het Ideaal van menselijke vooruitgang
en volmaking dat de Geheime Wetenschap ons toont- dat is de GULDEN TRAP
langs welke treden de leerling vermag op te stijgen naar de Tempel der Goddelijke
Wijsheid*

(uit: *De Gulden Treden* van Helena P. Blavatsky door Danielle Audoin, UTVN, bladzijde 64).

